

۱۰

امام رضا(ع)، برگ برنده جهان اسلام در دنیا

رضا مهدوی، هنرمند تذهیب‌کار از فعالیت در مجموعه آستان قدس رضوی می‌گوید

روی داربست‌ها نماز می‌خواندیم

انتصاب معاونت مطبوعاتی

۱۰

فرهنگ

دوشنبه ۱۲ مهر ۱۴۰۰ شماره ۶۰۴۸

چهره روز

روایت اربعین با زبان هنر

مجید مجیدی، مدیر سوگواره فیلم کوتاه تصویر دهم گفت: اربعین را می‌توان یکی از بزرگ‌ترین آیین‌های مذهبی دانست که شاید به تعبیری از واقعه حج هم شرکت‌کننده بیشتری داشته باشد. باوجوداین اگر قرار باشد دوربین تنها حضور مردم را ضبط کند، عملاً تفاوتی با گزارشگری ندارد.

به گزارش جام جم، مجید مجیدی مدیر و عضو هیات داوران سوگواره تصویر دهم، با اشاره به اهمیت برگزاری این رویداد گفت: وقایع ایام ماه محرم و صفر نه فقط برای شیعیان بلکه برای تمام جهان اسلام رویداد مهمی به شمار می‌رود اما متأسفانه در این حوزه کارهای تأثیرگذار کمی انجام شده است. از جمله علل آن، این است که ورود به این عرصه جسارت بالایی می‌خواهد و نیازمند کسب تجربه فراوانی است. احساس کردیم نیاز است بسترسازی کنیم و بذری بکاریم تا از این راه بتوانیم فیلمسازان جوان را وارد این حوزه کنیم.

مجیدی ادامه داد: ما هنوز ابتدای مسیر هستیم و امسال دومین دوره برگزاری این سوگواره برگزار می‌شود. امیدواریم این راه ادامه پیدا کند، زیرا هدفمان این است که این سوگواره تنها به برگزاری یک رویداد محدود نشده و بتوانیم در سال‌های آینده از طریق جذب سرمایه اقدام به تولید آثار ارزشمندی کنیم.

کارگردان فیلم محمد رسول... (ص) درباره تجربه برگزاری اولین دوره این رویداد توضیح داد: سال قبل حدود ۱۰ اثر برگزیده داشتیم که با اطمینان می‌توان گفت توسط کارگردانان قابل‌ی تولید شده بودند. اگر این کارگردانان مورد حمایت قرار بگیرند و در ساخت کارهای بعدی به آنها کمک کنیم در آینده شاهد خلق آثار بزرگی خواهیم بود.

او افزود: دلیل برگزاری این سوگواره از آغاز این بود که بتوانیم به درکی از یک تصویر در خصوص اتفاقات درباره ایام محرم و صفر برسیم؛ به طور مثال اربعین را می‌توان یکی از بزرگ‌ترین آیین‌های مذهبی دانست که شاید به تعبیری از واقعه حج هم شرکت‌کننده بیشتری داشته باشد. پرداختن به این آیین می‌تواند ارزش بالایی داشته باشد. با وجود این، اگر قرار باشد دوربین تنها حضور مردم را ضبط کند، عملاً تفاوتی با گزارشگری ندارد و باید بتوان این حضور را به زبانی دیگر، یعنی زبان هنر ترجمه کرد و ایده‌هایی از آن گرفت تا موجب ارتقای فرهنگ عاشورایی شود و این فرهنگ را به نسل‌های بعدی و حتی به دنیا انتقال بدهد. کارگردان فیلم «بچه‌های آسمان» با بیان این‌که فیلمسازان جوان باید از فرصتی که پیش آمده نهایت استفاده را ببرند، تأکید کرد: قطعاً شرکت‌در این سوگواره می‌تواند دریچه‌های بسیاری را به روی فیلمسازان جوان و تازه‌کار باز کند. قدم گذاشتن و نیت‌کردن در این راه که متناسب به ساخت مقدس سیدالشهداست برای هر فیلمساز جوانی نوعی توفیق به شمار می‌آید.

نازی مروت

جام جم

برای حضرت ختمی مرتبت ویژگی‌های بسیاری برشمرده‌اند اما آنچه بیش از همه در متون روایی و دینی باز است، حسن خُلق رسول... است. در قرآن و روایت نبوی راز بعثت پیامبرخاتم(ص) اتمام مکارم اخلاق و نبی مکرم «اسوه حسنه» معرفی شده‌است. این ویژگی حضرت رسول در منابع شیعه و سنی در پوشش حدیثی نقل شده‌است. یکی از معروف‌ترین کتب تاریخی که نگاه تحلیلی‌گرایانه به منابع روایی دارد «الصحيح من سيرة النبي الاعظم (ص)» اثر علامه سیدجعفر مرتضی عاملی (ره)، مورخ و نویسنده شهیر لبنانی است.

مجموعه ۳۵ جلدی الصحيح که به زعم برخی یکی از بهترین سیره‌های نبوی تاکنون است و منبع اصلی در سیره‌نگاری برای پیامبر(ص) معرفی شده، دوم‌تر به جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران راز آن خود کرده‌است، هرچند نویسنده فقید این اثر گرانسنگ سه جایزه کتاب سال ایران، کتاب سال ولایت، کتاب سال رضوی، کتاب سال حوزه و جایزه فارابی را دریافت کرده‌است. نویسنده الصحيح با نگاهی ویژه و خلاقانه به موضوع اسوه حسنه بودن پیامبر در کتاب خود نگریسته‌است. حجت‌الاسلام سیدمحمد مرتضی عاملی، فرزند علامه، پژوهشگر و مدیرعامل مؤسسه تنظیم و نشر آثار علامه سیدجعفر مرتضی (ره) در گفت‌وگوی پیش رو، سیره اخلاقی نبوی راز از دل یک کتاب به تصویر کشیده‌است.

سیره اخلاقی پیامبر خاتم(ص) در الصحيح چگونه به تصویر کشیده شده‌است؟

باید در این باره در دو زمینه صحبت کرد: نخست: آراسته‌بودن نبی... به حسن خلق و اخلاق‌مداری پیامبر(ص) و التزام حضرت به اخلاق و رفتار نیکو، دوم اخلاق‌آموزی رسول خاتم(ص) به جامعه بشری. علامه با چنین شناختی از حضرت محمد(ص) سراغ نگارش الصحيح رفته و در همان گام نخست با مطرح کردن این پرسش که «آتری مَذاهو الرسول: آیا این همان پیامبر است؟» سراغ وجدان انسان می‌رود تا برخی روایت‌های تاریخی را که در متون قدیم به پیامبر(ص) نسبت داده شده، با موشکافی و دقت بیشتری مورد مطالعه قرار دهند.

به عنوان مثال افسانه غرانیق، داستان حدیث افک و داستان زینب بنت جحش همگی جزو مواردی است که تاریخ پیامبر باید از آن پالایش شود؛ چون هیچ مبنایی نداشته و نسبتی با حقیقت و واقعیت ندارند. در کمال تأسف همین موارد مبنای تألیف کتاب «آیات شیطانی» سلمان رشدی بود. بنابراین مبنای اصلی در بیان سیره اخلاقی پیامبر در الصحيح رفع نسبت‌های ناروا از شخصیت اول جهان اسلام است.

نگرش نو و منحصر به فرد علامه در پرداختن به مکارم اخلاق پیامبر در این اثر را در نشر معارف نبوی چه اندازه مؤثر می‌دانید؟ علامه محقق(ره) در خصوص تاریخ‌نگاری درباره پیامبران و اوصیای(ع) معتقد بود نگارش زندگی آنها پرداختن به حوادث صرف نیست بلکه در حقیقت مجموعه‌ای از تعالیم، سیاست‌ها، اخلاق، فقه، اعتقادات و تفسیر است و از همین جهت با تاریخ پادشاهان یا جنگ‌ها تفاوت اساسی دارد. به همین دلیل علامه می‌گفت برای بازتاب تاریخ

زندگی پیامبر نباید به سیره‌نویسی اکتفا کرد؛ چراکه بیان هرگونه حرکت، مذاکرات و جنگ‌های پیامبر(ص) مفاهیمی را در برداشته‌است که می‌تواند در اعتقادات، فکر و احکام و حب و بغض‌های مردم اثرگذار باشد. از نظر علامه، تاریخ زندگی پیامبر(ص) کل علوم اسلامی است.

برای پرداختن کامل و جامع به تاریخ و سیره پیامبر باید به جزئیات توجه کرد. زندگی پیامبر(ص) همراه با سیاست، اقتصاد، اخلاق و اعتقادات بوده‌است و جزئیات می‌تواند مکمل آن کلیت مهم یعنی زندگی سیاسی رسول خاتم(ص) باشد. نپرداختن و بررسی نکردن این جزئیات ممکن است برداشت‌های نادرستی از سیره پیامبر صلی... علیه و آله بشود؛ لذا ایشان سعی کرد با تألیف کتاب الصحيح من سیره‌النبی الاعظم (ص) مانع بروز این اشتباه‌ها شود.

آیات قرآن واحادیث پیامبر(ص) اتمام مکارم اخلاق را راز بعثت پیامبر(ص) می‌دانند. مقصود از اخلاق در این روایات چیست و چه ارتباطی با اسوه حسنه بودن پیامبر پیدا می‌کند؟

فکر می‌کنم علامه به درستی به این پرسش پاسخ داده‌است آنجا که می‌گوید: بسیاری از اندیشمندان بر این باورند که ارائه یک تعریف دقیق از اخلاق و بازنشاسی حوزه اخلاقیات، ما را در این زمینه یاری می‌کند.

آنان عقیده دارند دو ابهام در این زمینه وجود دارد؛ از یک سو تعریف و نگرش محدودی که در فرهنگ عمومی مادر مورد اخلاق و اخلاقیات وجود دارد، از سوی دیگر نبود تناسب ظاهری میان این حدیث، که هدف بعثت فقط اخلاقیات بوده . با محتوای دینی که برای سیاست، اجتماع، اقتصاد، فرهنگ و... قانون و برنامه دارد و مدعی است تا قیامت می‌تواند جوامع بشری را

اداره کند و زندگی بشر را سامان دهد. در این زمینه باید گفت مکارم اخلاق در قرآن و در اصطلاح ائمه(ع) شامل همه احکام، اعم از احکام قضایی و کیفری و مدنی و مسائل اجتماعی در کنار اعتقادات و مسائل اخلاقی و فردی می‌شود.

خداوند در آیه ۱۳۷ سوره شعرا می‌فرماید: إِنَّ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ. در این آیه اعتقادات به وصف خلق یعنی به عنوان اخلاق مطرح می‌شود.

همان طور که ملاحظه می‌کنید اخلاق در قرآن و نزد اهل بیت (ع) فقط به معنای نوعی آراستگی برخورد‌ها و رفتارهای شخصی مانند خوشرویی، صبر، متانت، سعه صدر، پرهیز از زانی چون حسد، بخل و کینه‌توزی نیست؛ چون این یک نوع تنگ نظری است و نه تنها اخلاقیات را بسیار محدود می‌سازد، بلکه دامنه‌ای گسترده‌تر دارد و شامل همه ابعاد زندگی می‌شود.

علامه به آیه ۴ سوره قلم اشاره می‌کند. وَإِذْ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ و به تفسیر آن در روایت می‌پردازد: «أى عَلَى دینِ عظیم» [بحار الانوار: ج ۱۶، ص ۲۱۰] به این معنی که دین، شامل شریعت و اعتقادات و مفاهیم و ارزش‌ها و همه چیز است.

باید توجه کرد اخلاق بیانگر معیار و شاخص خالص ارزش‌های دینی است. این در سیره نبوی نمود واضحی دارد. ضرورت الگوپذیری از شخصیت‌های بزرگ و الهی ایجاب همواره مورد توجه بشر قرار گیرد. به همین دلیل وقتی می‌بینیم قرآن کریم پیامبر(ص) را به عنوان الگو و اسوه حسنه به مردم معرفی می‌کند، بر این موضوع تأکید می‌ورزد. بررسی این آیه شریفه و تأمل در آیات و روایات مربوط به مکارم اخلاق که مبین فلسفه بعثت پیامبر(ص) است و آفاق جدیدی را در حوزه سیره اخلاقی نبی مکرم اسلام برای ما خواهدگشود.

حجت‌الاسلام سیدمحمد مرتضی عاملی از معنای اسوه حسنه بودن پیامبر(ص) می‌گوید

پیامبر(ص) و معجزه اخلاق

تصویری از مسجدالنبی در مدینه منوره

اخلاق اجتماعی و حکومتی در سیره نبوی چه تعریفی دارد؟

همه ما بر این باوریم که دین برای اصلاح همه بناهای اجتماعی بشر آمده‌است. و اگر زیربنای اخلاقی مد نظر خداوند در حیات انسان شکل نگرفته باشد تلاش در جهت دین‌مدار کردن سیاست، اقتصاد و اجتماع، بی‌نتیجه و حداقل کم‌بهره خواهدبود؛ اتفاقاً که قرن‌هاست در تاریخ اسلام و جوامع اسلامی شاهد آن هستیم. بنابراین اسوه حسنه بودن پیامبر فراتر از سیره فردی ایشان است و معنای همه احکام و دستوره‌های شریعت را شامل می‌شود؛ زیرا دین ما، یک دین جامع الاطراف است و همه مسائل زندگی بشر را در نظر گرفته‌است و مکارم اخلاق بودن، این معنا را شامل می‌شود.

تأثیر سیره پیامبر (صلی... علیه وآله) در زندگی مولف بزرگ‌ترین سیره نبوی چگونه بود؟

علامه محقق؛ سید جعفر مرتضی، پیامبر(ص) را اسوه و پیشوا قرار داده‌بود و همراه با صبر و تحمل و پذیرش سختی‌های راه برای رسیدن به جامعه مطلوبی که مد نظر پیامبر(ص) بود، تلاش می‌کرد. سبک زندگی خود را از لحاظ فردی و اجتماعی با سیره و زندگی حضرت تطبیق می‌داد. با عمل به تکالیف دینی و اسلامی همواره سعی می‌کرد رفتار و گفتارش از جنس آیین و آفتاب باشد. با وجود جایگاه علمی والا و توجه علمای طراز جهان اسلام به شخصیت علمی ایشان، بسیار متواضع بود. با خوشرویی، صبر و سعه صدر با مراجعین و دانشجویان برخورد می‌کرد. در عین حال که همه عمر خود را حتی در بیمارستان صرف تحقیق و نگارش می‌کرد مادر مسائل اجتماعی و سیاسی بی‌نظر نبود. جهاد علمی او در راه تبیین اندیشه‌های نبوی برای همگان مثال زدن بود. با رحتلش در شب ارتحال پیامبر(ص) نامش به عنوان خادم‌النبی با رسول خاتم گره خورد.

او با اشاره به خلا رتبه‌بندی ناشران در فضای فعلی گفت: به تمام کسانی که متقاضی پروانه نشر بوده‌اند، مجوز داده شده است اما با توجه به تعداد بالای آنها باید مجوزها ساماندهی شوند. در این مسیر باید منطقی عمل کرد. از این به بعد نیز باید ارائه مجوزهای نشر بر اساس سازوکار درست باشد. همچنین باید برای ناشر و اثری که به چاپ می‌رسد کیفیت سنجی انجام‌داد. معاونت امور فرهنگی نباید صرفاً به دادن مجوزها اکتفا کند، بلکه باید کتاب‌هایی که مجوز می‌گیرند نیز کیفیت سنجی شوند. احمدوند ادامه داد: محتوای اثر هر ناشری با ناشر دیگر فرق دارد. ممکن است ناشری ۲۰ کتاب در سال منتشر کند اما با کیفیت خوب و ناشر دیگری ۶۰۰ کتاب با کیفیت پایین چاپ کند. باید تمایزی میان این دو ناشر وجود داشته باشد و این از راه رتبه‌بندی قابل انجام است. باید از حین بررسی کتاب، رفتار آینده ما با کتاب مشخص شود که مثلاً اثر آیا برای خرید مناسب است یا نه و برای چه مخاطبی مناسب است.

معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با تأکید بر این‌که دفتر توسعه کتاب و کتابخوانی باید محتوای نشر را هم کارشناسی کند، گفت: ممیزی باید از سوی ناشر در فرآیند نشر دیده شود. ناشر باید احساس مسوولیت کند و قبل از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، فرآیند بررسی و تأیید کتاب در سازمان داخلی ناشر صورت گیرد. متأسفانه رویه‌ای ایجاد شده که گاهی ناشر کتاب را به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌دهد و توقع دارد تمام ممیزی‌ها در اینجا انجام شود، بلکه اداره کتاب باید نظارت نهایی را انجام دهد.

نشست روز

ضرورت رتبه‌بندی ناشران

معاون فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در نخستین جلسه از نشست‌های این معاونت با شکل‌ها و انجمن فرهنگی ناشران دانشگاهی درباره ضرورت رتبه‌بندی ناشران، نظارت بر اعطای مجوز نشر، هدفمند کردن یارانه‌های نشر و مقابله با تکثیر غیرقانونی کتاب و تخفیف بالای کتاب سخن گفت. به گزارش جام جم، در این جلسه، افرادی چون علی‌اکبر طورانیا، سیدعباس حسینی‌نیک، کاظم آرمان‌پور، حامد علی‌اکبرزاده و مرتضی جعفری‌پور حضور داشتند و پیشنهادهای خود را درباره چالش‌های پیش روی نشر دانشگاهی، برقراری عدالت در یارانه نشر و توزیع کاذف، رتبه‌بندی ناشران، تشکیل شورای تشکل‌های نشر، ارائه تسهیلات به ناشران دانشگاهی و مبارزه با تکثیر و انتشار غیرقانونی کتاب‌های دانشگاهی مطرح کردند. یاسر احمدوند، معاون فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در این نشست گفت: فضای نشر ما را قبل از انقلاب قابل مقایسه نیست. همه دولت‌ها در این سال‌ها زحمت کشیده‌اند. دستاوردهای نشر با همه مظلومیت‌ها و کمبودها قابل تقدیر و اعتناست و از عملکرد همه مدیران که در سال‌های قبل زحمت کشیده‌اند، تقدیر می‌کنم.